חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי מגילה

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי מגילה

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-מגילה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ג 8
הלכה ד 10
הלכה ה 10
הלכה ו 11
הלכה ז 11
הלכה ט 11
הלכה י 13
הלכה יא 14
פרק ב 16
הלכה א 16
הלכה ג 16
הלכה ה 17
הלכה ז 19
פרק ג 22
הלכה ז 22
פרק ד 22
הלכה א 22
הלכה ב 24
הלכה ג 24
הלכה ו 24
הלכה ח 25
הלכה יא 25
הלכה יב 26

פרק א

הלכה א

רבי יונה ורבי יוסה ר' יונה אמר ליתן להם זמנים אחרים ר' יוסה אימר זמנים שקבעו להם חכמים. כפי' הפ"מ ז"ל דנחלקו אם הוא התקנה דאנשי כנסת הגדולה שהם בעצמם התקינו י"א וי"ב או דמסרו לחכמים וחכמים התקינו הזמן הזה:

רבי אבהו בשם ר"א ולא יעבור לא יעבור. פי' הא כתיב ולא יעבור בפסוק ראשון ולמה מהדר וכתב בפסוק השני וימי הפורים האלה לא יעברו אלא ע"כ דהאי ולא יעבור הוא למשמעות שלא יתבטל והפסוק לא יעברו הוא ע"כ להורות למעט שיתסר ושיבסר ור' יצחק בר נחמן בשם שמואל דרש להיפך לא יעבור כתיב בפסוק השני ולמה נכתב ולא יעבור בפסוק הראשון ע"כ להורות למעט שיתסר ושיבסר:

ויהיו אלו לקריאה ואלו לסעודה. פי' דימים הללו הי"ד וט"ו יהיו דוקא לסעודה וזמנים הקודמים יהיו לקריאה משום דעל סעודה כתיב מפורש לעשות אותם ימי משתה ושמחה ע"כ הוי הימים הללו לסעודה אבל לקריאה הוא מיוחד זמנים הקודמים ע"ז משני ר' חלבו ר' חונה בשם רב והימים האלה נזכרים ונעשים נזכרים בקריאה אם כן ע"כ דהימים האלו נזכרים בקריאה:

רבי סימון בשם ריב"ל חלקו כבוד לא"י כו' ותלו אותה מימות יהושע בן נון. ע"כ לא איכפת לן מה שהוא עתה פרזי ופריך לפ"ז כיון דעיקר מוקף הוא שמוקף עכשיו אבל חלקו כבוד לא"י אפילו שאינו מוקף עכשיו סמכינן במה שהיה מוקף מימות יהושע בן נון א"כ לפ"ז כ"ש מוקף עכשיו אם כן נקראו הכל בט"ו בין המוקפין עכשיו בין המוקפין מימות יהושע בן נון ע"ז אמר ר"א דלאו משום כבוד דא"י חלקו כבוד לאפילו המוקפין מימות יהושע בן נון ז"א אלא דמקרא דרש דבעינן דוקא יהושע בן נון ודרשינן ישיבה ישיבה ע"ז פריך ויקראו הכל בי"ד כיון דלא חלקו כבוד לא"י לעשות הפרזות השתא דין מוקפין משום דהיו מוקפין מימות יהושע בן נון אלא משום הדרשא דישיבה ישיבה דבעינן שתהא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון וא"כ מנ"ל דפרזות השתא הוי דומה כאלו מוקפין משום דהיה מוקף בימות יהושע בן נון דילמא מלמד לן הג"ש דאפילו המוקף עכשיו לא סגי אלא עד שתהא מוקף גם מימות יהושע בן נון ע"ז משני ר' יודה בן פזי דרש פרזי פרזות דבעינן גם פרזות מימות יהושע בן נון אבל פרזות השתא לאו פרזות הוא לענין מקרא מגילה וכן המוקף עכשיו לא חשיב מוקף לענין קריאת המגילה כיון דהיה פרזי בימות יהושע בן נון:

תני ריב"ק אומר מימות אחשורוש א"ל ר"י בר"י וכי מה ענין שושן הבירה לבא לכאן אם משושן הבירה את למד מעתה בשושן הבירה אל יקראו ושאר כל המקומות יקראו. פי' דהת"ק ס"ל דמוקף חומה מימות יהושע בן נון וע"ז פליג ריב"ק דל"ל הג"ש דפרזות ואמר דמוקף חומה הוא מימות אחשורוש ופליג את"ק דהא שושן הבירה יוכיח שלא מצינו שהיתה מוקף חומה מימות יהושע בן נון וקורין בט"ו ע"ז פריך ר"י בר"י וכי מה ענין שושן הבירה לכאן דמשושן אין ראיה אם משושן הבירה את למד בתמיה דהיכי קפרכת להת"ק משושן הבירה בתמיה מעתה בשושן הבירה אל יקראו ושאר כל המקומות יקראו דהא בשושן הבירה היו מוכרחין לקרות בט"ו [כדאיתא במס' מגילה דף ב' ע"ב שאני שושן דנעשה בו נס ופרש"י ז"ל שניתן להם גם מחר לעשות כדת היום וע"כ לא נחו עד חמשה עשר וקבעום לדורות עכ"ל ז"ל] דאם לא יקראו בט"ו לא יקראו כלל דאימתי היה להם לקרות ביום אחר אם לא בט"ו ולפ"ז היה שושן גרוע מכל המקומות דבכל המקומות יקראו ביום שנחו ובשושן לא יקראו כלל דבי"ד לא יקראו דהא לא נחו ובט"ו לא יקראו דלא היתה מוקף חומה מימות יהושע בן נון ובתוספתא גרסינן אר"י בר"י היכן מצינו לשושן הבירה שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון אלא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר הסמוכין לכרך והנראין עמו הרי הן כיוצא בו ע"כ והכא בירושלמי מפרש להההיא תוספתא דקושיא ר"י בר"י הוא אריב"ק דפליג את"ק מטעמא דשושן מוכיח ז"א ומתמה בתמיה והיכן מצינו לשושן הבירה שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון זהו קושיתך בתמיה דמשושן אין ללמוד כלל אלא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר פי' דמקרא גופיה ידעינן דלא קפדינן אימתי הוקף אלא כיון שהיתה מוקפת בשעת מעשה ולא היתה פרוזה בשעת מעשה דלפיכך כפל ב' פעמים מדינה וב' פעמים עיר [דאינו על לחלק בין מוקף למוקף דא"כ עיר ועיר למאי אתא אליבא דריב"ק ולת"ק קשה מדינה ומדינה ל"ל כפירכת הש"ס בבבלי] אלא מלמד לן לרבות מדינה מ"מ בין אותן שהוקפו מכבר או כל מדינה שנמצאת עכשיו מוקפת בשעת מעשה וכן עיר ועיר מ"מ כיון דהיא השתא בשעת מעשה עיר אע"פ שהיתה לשעבר מדינה מוקפת דאזלינן בתר שעת מעשה [והא דמסיים בתוספתא הסמוכין לכרך והנראין עמו הרי הוא ככרך היא מילתא אחריתי וסתמא דתוספתא הוא] וקמפרש הגמ' הא תלתא תניין תניא קדמיא סבר מימר מימות יהושע בן נון תניא אחריא סבר מימר מימות אחשורוש דיליף משושן הבירה ותניא אחריא סבר מימר עיר מ"מ ר"ל דלא יליף משושן הבירה אלא מגופא דקרא מדינה ומדינה עיר ועיר נמצאת אימר ריב"ק ור"י בר"י שניהם אמרו דבר אחד אלא שזה

למד מטעם א' וזה למד מטעם א' ר"ל דזה לומד משושן הבירה וזה ס"ל דמשושן אין ראיה אלא יליף מגופא דקרא דאזלינן בתר המוקפין והפרזים דשעת מעשה:

ותני כן הסמוך לכרך. מילתא אחריתי הוא ולא שייך להא דלעיל ומביא הסיפא דהתוספתא הנ"ל ומביאור הגר"א ז"ל באו"ח סי' תרפ"ח מבואר דגריס תני הסמוך לכרך כו' ובל"ס שנשתרבב תיבת כן מהא דבסמוך דגרסינן ותני כן הסמוך לכרך כו' כדרך הירושלמי בכ"מ. ר' אייבו בר נגרי בשם ר"ח ב"ב כגון הדא חמתה כפי' הק"ע ז"ל:

הרב הכרך ונעשה של עכו"ם. פי' דמיבעיא ליה אם קורין בחמשה עשר או לא והספק הוא משום דבעינן בכרך עשרה בטלנין כפי' התוס' ז"ל אי נמי כיון שנעשה של עכו"ם בטלה קדושת החומה כדאיתא בתוס' ז"ל במס' כתובות דף מ"ה ע"ב כן מפרש ביאור הגר"א ז"ל הנ"ל ע"ז קאמר איתא חמי בו אינן קורין ובחוצה לו קורין מפרש הגר"א ז"ל שם ב' פירושים א' דהוא לשון בתמיה אפשר לומר כן כיון דבחוץ קורין דהא בחוץ מעולם לא היה עליו קדושת החומה דהא קי"ל כל שהוא לפנים מן החומה דוקא הוא בקדושת החומה כדאיתא במתני' במסכת ערכין דף ל"ב ומובא בסמוך ומכל מקום בחוץ קורין אלמא דהקריאה לא תלי בקדושת החומה וכיון שכן למה לא יקראו בפנים אף על פי שבטל קדושת החומה דהא לא גרע מבחוץ פירוש ב' דהגמ' קאמר בניחותא בו אינן קורין אבל בחוצה לו קורין דבחוץ מעולם לא נתחייב בקריאה בט"ו משום קדושת החומה אבל בפנים כיון שנתבטל קדושת החומה קורין בארבעה עשר כן הוא כוונת ביאור הגר"א זכרונו לברכה:

חזקיה קרי לה בארבעה עשר ובחמשה עשר בטבריא חשש להדא דתני רבי שמעון בן יוחאי וכו' פרט לטבריא שהים חומה לה. וע"כ הוי ספק לחזקיה אולי הלכה כרבי שמעון בן יוחאי דלא נקרא טבריא בתי ערי חומה אבל ר"י קרי בטבריא ולא חשש להדא דתני רבי שמעון בן יוחאי משום בו הקילו בקריאתה דלענין קריאה לא בעינן ממש קדושת ערי חומה והראיה דתנינן כל שהוא לפנים מן החומה אלמא דלכל הדברים לענין דינים דבתי ערי חומה בעינן דוקא כל שהוא לפנים מן החומה אבל כשהוא חוץ לחומה אפילו פסיעה אחת אינו נוהג אצלו דינים דבתי ערי חומה אפי' שהוא סמוך ונראה ואילו לענין קריאת המגילה תנינן כן הסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא כיוצא בו אלמא דלענין קריאה לא קפדינן שיהא עליו דיני דבתי חומה ע"כ הגם דתני רבי שמעון בן יוחאי לענין דיני דבתי ערי חומה פרט לטבריא שהים חומה לה מכל מקום לענין קריאת מגילה יש לה דין מוקף חומה וקורין בחמשה עשר:

רבי חלבו ר"ח בשם ר' חייה רבה הכל יוצאין בי"ד. הגי' הנכונה הוא במסכת שקלים בפ"ק דגרסינן שם בט"ו בו קורין את המגילה בכרכים לא כן אמר ר"ח ר"ח בשם ר"ח רבה הכל יוצאין בי"ד כו' וה"פ דפריך על ר"ח דאמר הכל יוצאין בי"ד וס"ל דאף לכתחלה קורא בי"ד אם ירצה והא דזמן כרכים בט"ו הוא דיכול לקרות אף בט"ו אם לא קרא בי"ד ולא חשיב עבר זמנו משא"כ בכפרים אם לא קרא בי"ד עבר זמנו ואין תקנה אבל באמת הכרכים קורין ג"כ בי"ד לכתחלה ע"כ פריך ממתני' דידן דקתני בפ"ו בו קורין המגילה בכרכים אלמא דלכתחלה זמן כרכים בט"ו וע"ז קאמר ר"י ור"א הוון יתבין אמר ר"י לר"א לא מסתברא אלא לכשעבר אבל לרבא לא פי' דר"ח לא ס"ל רק בדיעבד יצא כשקרא בי"ד ואינו מחויב לחזור ולקרות בט"ו אבל לכתחלה ס"ל ג"כ דמצות כרכים לקרות בט"ו והא תני בניחותא מקום שנהגו לקרות ב' ימים קורין אותה ב' ימים ולא מיירי בספק כרך או כפר אלא בכרך ברור ומ"מ נהגו לקרותה ב' ימים ואי אמרינן בשלמא דלכתחלה זמן קריאה בכרכים בט"ו שפיר ניחא דקורא ב' ימים ואע"פ שיצא כבר בקריאה דמאתמול אפ"ה מותר לקרות בט"ו משום דהויא זמנו לכתחלה ושפיר קורא לצאת המצוה בזמנו דלכתחלה דעדיף טפי ולא חשיב עובר בבל תוסיף ז"א דדמי לסוכה דד' דפנות כדאיתא בתוספות ז"ל במס' ר"ה דף כ"ח ע"ב דאע"ג דיצא בג' אפי' טפח מ"מ לא הוי בל תוסיף כשעושה ד' דפנות ומוסיף דופן הרביעי משום דחשוב טפי דהוי תשבו כעין תדורו ע"ש וה"נ דכוותיה אף שיצא בדיעבד בי"ד מ"מ לא עבר בב"ת כיון דט"ו שפיר עדיף טפי דהוי מצותו בזמנו דלכתחלה ומותר בב' ימים בי"ד מותר דהא עדיין לא קרא ולא שייך בל תוסיף וחשיב זמנו דבדיעבד דהא אם ירצה יוכל לצאת בזה וכשחוזר וקורא בט"ו לא עבר על בל תוסיף משום דהכי שפיר עדיף טפי המצוה בזמנו וכיון דלכרך יש לו ב' זמנים י"ד וט"ו א' לכתחלה וב' בדיעבד ע"כ מקום שנהגו לקרות ב' ימים אין מוחין בידם והנ"מ אם הי"ד הוא הדיעבד אבל א"ת דלכתחלה זמנו בי"ד אך בדיעבד אם לא קרא בי"ד מותר לקרות בט"ו א"כ היאך מניחים להם מנהגם כיון דכבר קרא בזמן דלכתחילה הרי הוא עובר על בל תוסיף כשחוזר וקורא למחר עוד הפעם ע"ז אמר ר"מ ויאות פי' בתמיה דאפילו תימר דלכתחילה קורא בי"ד אעפ"כ כשרוצה לקרות בט"ו עוד הפעם שפיר שרי וע"כ במקום שנהגו כן שבקינן להם כמנהגם כדמסיק אילו משקרא בי"ד וחוזר וקורא בט"ו פירוש שרוצה לחזור ולקרות עוד הפעם בט"ו שמא אין שומעין לו בתמיה דאם אומר את כן דאין שומעין לו דאסור לקרות עוד הפעם לא נמצאת עוקר זמן כרכים בידיך פי' דהא דומה כמו שרוצה לקרות בי"ד גופיה עוד הפעם דמותר כמו שכתבו התוספות ז"ל במסכת ר"ה דף כ"ח ע"ב דבעשיית המצוה ב' פעמים אין זה בל תוסיף ולא הוי

בל תוסיף רק כשעושה אח"כ ביום אחר כמו ישן בשמיני בסוכה דעובר אבל בזמנו אם רוצה לעשות המצוה ב' פעמים אינו עובר בב"ת וע"כ ה"נ כיון דט"ו הוא ג"כ זמן דכרכים שפיר דמי ושפיר רשאי לחזור ולקרותה בט"ו דאל"כ אתה עוקר זמן כרכים כאילו אינו זמנו בתמיה וכיון דבאמת הוא זמנו לדיעבד וקי"ל כל היום כשר לקריאת המגילה ולתקיעת שופר והיאך תימר דאסור בזמנו לקרות דכלל בידינו כל שהוא בזמנו עדיין אין עליו איסורא דבל תוסיף דאל"כ הוי עקירת זמן דכיון דבזמנו גופיה יהיה עת דאסור הרי הוי עקירת הזמן דרחמנא אכשרת לכל הזמן הזה לקריאה ואת אוסרו ועוקר זמנו וע"כ על הזמן אם תאסרו הוי עקירת הזמן בידיך וע"כ לא שייך איסורא דבל תוסיף כ"ז שהוא עדיין זמנו משום דהוי עקירת הזמן דרחמנא אכשרה ואתה תאסרו נמצאת עקירת כשרות הזמן בידיך:

ר' יוסטא בי ר' שונם בעא קומי ר' מנא ולא עזרא תיקן שיהו קורין בתורה כו'. ר"ל ומסיק שם שיהא ב"ד יושבין בעיירות והכוונה להקשות מסיפא ומתחיל מקורא בתורה והכוונה על הסיפא וכזה איתא בירושלמי כמה וכמה פעמים ומתורץ קושית הש"ק ז"ל:

הלכה ג

בעון קומי ר' זעירא איתא חמי חל להיות לכרכים בשבת קורין בע"ש. ולא דחינן להכרכין ליום הכניסה חל להיות לעיירות בשבת ידחו ליום הכניסה וכל עיקר הקושיא למה ברישא כשחל י"ד בע"ש דאז חל להכרכין בשבת הכרכים קורין בע"ש ולמה לא ידחו ליום הכניסה ושאלו בני הישיבה מרבי זעירא בטעמא דכרכין מדוע לא ידחו ליום הכניסה כמו כשחל בשבת לעיירות דנדחו ליום הכניסה אבל לא שאלו אותו מדוע לא יקראו העיירות בע"ש ככרכים ז"א אלא שאלו על הכרכים מדוע לא ידחו ליום הכניסה כעיירות ע"ז השיב רב לא מפני כבוד כרכים דחלקו כבוד לכרכים שלא יהא כעיירות לדחותן ליום הכניסה שלא יהא אומרים ראינו כרכים ועיירות קורין כאחת ר"ל דין אחד לכרכים ולעיירות לדחותן ליום הכניסה וחלקו כבוד לכרכין שלא ידחו כעיירות ופריך הגמ' למה חלקו כבוד לכרכים לגבי עיירות ולא חלקו כבוד לעיירות לנגד כפרים כגון אם חל להיות בב' או בה' או בשבת הדין דעיירות וכפרים קורין ביום אחד והו"ל לחלוק כבוד לעיירות כשחל בב' ובה' שידחו הכפרים ליום הכניסה הקודם וכשחל בשבת שידחו הכפרים ליום הכניסה והעיירות יקראו בע"ש ונשאר בקושיא על הדין דרישא כשחל בע"ש מדוע לא ידחו הכרכים ליום הכניסה ע"ז קאמר אשכח תני בדינא דרישא כפרים ועיירות וכרכין קורין כאחת ר"ל דהתנא הזה לא חש כלל לחלוק כבוד לכרכים ולעיירות וס"ל בדינא דרישא כשחל בע"ש דכולם נדחין ליום הכניסה וכולן קורין ביום

אחד ומסיק וההין תניא לא נסב אפי' לבירייה ר"ל אינו נושא פנים לבריות [ותיבת אפי' דימו המפרשים ז"ל דהוא לר"ת אפילו ז"א אלא אפי' הוא ר"ת אפיה ר"ל פנים] כלומר לא חשש לכבוד הבריות של כרכין ושל עיירות ולא נשא פנים להם וס"ל דכולן קורין ביום אחד כשחל בע"ש ומ"ט דאית ליה דכל הנדחה ידחה ליום הכניסה וע"כ צריך הכרכין לדחות ליום הכניסה וס"ל דאין להקדים כרכים לעיירות משום דכתיב שנה ושנה דצריך להיות כל השנים שוין דעיירות קודמין לכרכין כדאיתא בש"ס דילן דף ג' ע"ב ומסיק רבי אומר כולן ידחו ליום הכניסה כו' ר"ל דהאי תנא הוא רבי דרבי ס"ל כן שלא יקדמו כרכים לעיירות וס"ל כל הנדחה ידחה ליום הכניסה ועיין במסכת סנהדרין פ' כל ישראל ה"ב דגרסינן שם לשון נסיב אפי' למשמעות נושא פנים:

בעון קומי ר' זעירה כמה דאת אמר חל להיות לכרכים בשבת קורין בע"ש חל להיות לעיירות בשבת יקראו בע"ש. ר"ל דהשתא מקשו בני הישיבה לר' זעירא על הסיפא על עיירות מדוע ידחו ליום הכניסה ולא יקראו בע"ש כמו בכרכים שחל בשבת לא ידחו ליום הכניסה וקורין בע"ש וע"ז משני דתרין תניין הוא ומי ששנה זו לא שנה זו חד תנא ס"ל כל הנדחה ידחה ליום הכניסה וחד תנא ס"ל לא ידחה ליום הכניסה:

ר' בא בשם ר"י כל שאמרו ידחה ממקומו ובלבד בעשרה כו' מתיב מ"ד בעשרה למ"ד אפילו ביחידי עד שהוא במקומו יקרא. פי' במקומו הוא בזמנו כדאיתא בהלכה זו כמה פעמים כל שהוא נדחה ממקומו הכוונה הוא דנדחה מזמנו וע"כ פריך המ"ד בעשרה למ"ד דס"ל דשלא בזמנו הוי דומה כמו זמנו ממש וחשוב ליה כקורא בזמנו עד שהוא מדמהו כמו עומד בזמנו ממש ולא כתשלומין על יום הזה אלא כמו שעומד ביום זה ממש ולא מצינו בתשלומין כה"ג כגון כשלא התפלל מנחה בשבת מתפלל מוצאי שבת שתים לתשלומין מתפלל תפלת חול ולא דמי כאלו עומד בשבת משום דהוי תפלת תשלומין והתשלומין לא דמי ליום זה ממש ולא חשבינן ליה כאילו עומד מתפלל בשבת עצמה וכן מע"ש לשבת והכי הוי סגנון הלשון מתיב מ"ד ובלבד בעשרה למ"ד אפילו ביחידי דהיכי קחשבת ליה כ"כ לזמנו עד שהוא [כמו כשהוא] במקומו יקרא כמו בזמנו ממש אפילו דעצם הקריאה יהא כזמנו ממש בתמיה לא די שקורא המגילה בתשלומין על היום הזה אבל בעצם הקריאה ואופן הקריאה מחשבת ליה כ"כ כמו שהוא עומד בזמנו ממש כן התיב מ"ד ובלבד בעשרה למ"ד אפילו ביחידי ונשאר בקושיא:

א"ר סלקת מתניתה י"א י"ב וי"ג וי"ד וט"ו. פי' מילתא אחריתי הוא דבני' המשנה בבבלי מסיק כל האופנים ותני כיצד חל בד' חל בע"ש חל בשבת חל לאחר שבת ובכולהו בבי התנא מחדש דינים כגון בע"ש ובשבת איכא תנאי בברייתא דפליגי עם התנא דמתניתין

כיצד יעשו הכרכים וכיצד יעשו העירות אבל בהאי בבא דחל להיות אחר שבת לא מחדש התנא שום דבר והוא הדין ממש כמו שחל ברביעי או בשלישי אלא התנא צריך לאסוקי הך בבא משום דהתחיל מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו ע"כ צריך התנא לאסוקי כל האופנים דמשכחת לה החשבון הזה והחשבון די"א משכחת לה בשחל אחר שבת ע"כ מסיק התנא הך בבא אף דמובן מאיליו דאחר שבת הרי הוא כשחל בג' או ברביעי דכפרים מקדימין ליום הכניסה וממילא מובן כשחל אחר שבת דנקראת בי"א אבל בגי' המשנה בירושלמי לא מסיק התנא הך בבא שחל אחר שבת משום דמובן מאיליו והיינו דקאמר א"ר סלקת מתניתא י"א י"ב י"ג י"ד ע"ו פי' תיבת סלקת איתא בירושלמי במס' כתובות פ"ו ה"ח למשמעות דהתנא מסלק א"ע ומסיים המשנה לשון סילוק והיינו דקאמר סלקת מתניתין ר"ל סילק התנא באמצע החשבון של י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו וסיים המשנה ולא חש לגמור כל החשבון:

הלכה ד

תני כפר שאין בו עשרה תקנתו כו'. עיין ברמב"ם ז"ל ובראב"ד ז"ל ובכ"מ ז"ל עיי"ש:
ר' זעירה בעי קומי ר' אבהו ויעשו אותן שבת. עיין בהבעה"מ ז"ל והמלחמות להרמב"ן ז"ל:
מתביתא פליגא על ר' יוסי אותן הימים נוהגין. גי' הגר"א ז"ל במס' שקלים פ"ד מתניתא פליגא על רב אחא אותן הימים נוהגין בין בשעת קרבן בפי' אותן הימים דעצים דאסורין בהספד ותענית ר' יוסי אומר אין נוהגין אלא בשעת הקרבן לבד אלמא דאף חכמים ס"ל כר' יוסי בזמן עצי כהנים ועוד מן הדא דתניא אר"א ב"ר צדוק אנו היינו מבני סנאה בן בנימין כו' הגר"א ז"ל לא גריס ועוד מן הדא דתניא דהוא סיומא דברייתא ובריית אחת היא ולפי הגי' שלפנינו י"ל דב' ברייתות הן ג"כ דבמסכת ר"ה דף י"ט מובא הך ברייתא בלשון אחרת מלשון הברייתא שכאן וכן בתוספתא פ"ד דמס' תענית מובא כל הברייתא עם הסיפא אר"א ב"ר צדוק ומובא ג"כ בלשון אחרת וי"ל דהן ב' ברייתות ג"כ ומה שנקט לשון אנו היינו לשון עבר י"ל ע"פ התוס' ז"ל במס' עירובין דף מ"א ע"א ד"ה מבני:

הלכה ה

מה ביניהון ר"ש בר רב יצחק אמר שני כבשי עצרת ביניהון. הק"ע ז"ל גריס שני כבשי ר"ל השנים של כבשים אין תימר הראשון תוספת שנה ארוכה הוא א"ת אדר השני תוספת אין לו אלא עד חמשה עשר באדר הראשון משום דכבר השלים שנתו באדר הראשון ואע"ג דכשנתעברה השנה אח"כ ניתוסף עליו והוי אדר השני הוספה אח"כ על אדר הראשון ואיתא בירושלמי בפ"ק דמס' כתובות ובפ"ק במס' סנהדרין אמר ר"א

אקרא לאלהי עליון לאל גומר עלי בת ג' שנים ויום אחד אין בתוליה חוזרין נמלכו ב"ד לעברו בתוליה חוזרין זהו דוקא גבי בתולין וגבי דיני ממונות כגון בתי ערי חומה דלאחר שנתעברה החודש נשתנה הדין משא"כ בקרבן כיון שבא לאחר ט"ו אדר הראשון נדחה הקרבן ע"כ אינו חוזר ונראה כשנתעברה השנה משום דבזה אתה מכשירו מכאן ולהבא דניתוסף עכשיו מכאן ולהבא משא"כ אם הראשון הוא ההוספה נמצא דאתה עושה חודש אדר הראשון הוספה למפרע והוי דחיה בטעות למפרע ולא הוי דיחוי כדאיתא במס' זבחים בתוס' ז"ל ד"ה הכא לפיכך תפש האיבעיא דווקא בקרבן ולא שייך האיבעיא הזאת אך בשהשלים שנתו בחודש אדר הראשון משא"כ כשהשלים בחודש אחר אין נפ"מ בין אדר הראשון הוי התוספות או השני ע"כ דלא גרסינן כבשי עצרת דבעצרת לא שייך השלים שנתו באדר ודברי הפ"מ ז"ל לא הבנתי:

הלכה ו

על דעתיה דרשב"ל מה בין אילין תניא לאילין רבנן. זה שייך למסכת כתובות פרק א"נ עד סוף הסוגיא ומייתי כאן אגב גררא כדרך הש"ס הזה וכפי' הפני משה זכרונו לברכה:

הלכה ז

ר"ח חברין דרבנן בעי אמר הרי עלי וחזר ואמר הר"ז. פי' זה שייך במס' ר"ה דגרסינן שם בירושלמי בפ"ק לחייב על כל נדר ונדר על כל נדבה ונדבה חייב בבל תאחר ע"ז בעי ר"ח חברין דרבנן אם זה דווקא בב' גופין מחולקין אבל כשיש עליו ב' חיובין בגוף אחד כגון שאמר הרי עלי וחזר ואמר עליו גופי' הר"ז אם חייב בבל תאחר על שתיהן ועובר בב' לאוין ע"ז קאמר ר"ח לא מסתברא דלא אמר הר"ז תחלה ואח"כ אמר הרי עלי משום דאז חל איסור חמור על איסור קל משא"כ כדאמר ר' חמא לא משכח"ל באמר הרי עלי וכשחזר ואמר אח"כ הר"ז לא חל כלל איסור קל על איסור חמור:

הלכה ט

אמר ר"ל מ"ד לרעץ נתנה התורה עי"ן מעשה ניסים. עיי' בס' בירת מגדל עוז מהגאון ר' יעקב עמדין ז"ל בחלק עליית הכתיבה עמוד ד' שמבאר ענין זה בארוכה ומביא תבנית האותיות ותמונת שקל הקודש עיי"ש:

ריב"ז אמר ריב"ל שאל ולמה לי נן אמרין. יש בספרים כו' שהספרים נכתבין בשני דפין ותפילין ומזוזות אינן נכתבין אלא בדף אחד. ר"ל דבספרים נכתבים פרשה אחת בב' דפין ורשאי לחלוק העור בב' דפין ואילו הפרשה שבתפילין ומזוזות אין לחלקם בב' דפין ולפ"ז הקושיא לא הוי שום חומר וקל בזה יותר מבזה דאיזה מדריגה משובחת ומעולה יותר אם ב' דפים או דף אחת ע"ז התיב ר' יצחק בריה דר"ח כתובה דרבה ר"ל דיש נפ"מ

במעלות ומדריגות ברובה הכתיבה ר"ל בכתיבה הרבה איזה הכתיבה הוא רבה וגדול דמעלת ומדריגת הכתיבה של אותיות הגדולות הוא יותר בס"ת מן תומ"ז דבס"ת כותבין פרשה אחת על ב' עורות בב' דפים ואילו בתומ"ז אין כותבין בב' עורות בב' דפים וממילא הכתב של ס"ת רבה ונמצא דיש מעלה בס"ת מן תומ"ז בכתב דרבה דאם ירצה לעשות בתומ"ז כתב רבה כמו בס"ת אי אפשי ע"ז אמרין חבריא קומי ר' מנא נאמר דף אחד בשני עורות ר"ל אף אנו נאמר דאף במזוזה יכול לכתוב כתב רבה כמו בס"ת ע"י שיעשה הדף אחד בשני עורות וה"ה ג' או ד' עורות ויעשה כתב רבה כמו בס"ת לית היא דרבה ר"ל לפ"ז לא יהי' רבה הכתב של ס"ת ע"ז אמר לון שכן אפילו ספרים אינן נכתבין כן ע"כ שפיר פריך בהא דיש מעלה בס"ת יותר מתומ"ז בכתיבה רבה. תולין בספרים ואין תולין בתומ"ז פי' הר"נ ז"ל בתשו' סי' ל"ט דפריך הגמ' והא איכא עוד נפ"מ בין ספרים לתומ"ז דבספרים תולין ואין תולין במזוזה ע"ז משני ספרים שכתבן כתפילין וכמזוזות אין תולין בהם תפילין שכתבן כספרים תולין בהן דזה אינו משום חומר בתומ"ז ומפני קל שבספרים ז"א דהא דתולין בספרים משום דכתיבתן גסה ואפשר לתלות ובמזוזה הא דאין תולין משום דכתיבתן דקה אבל אי הי' כותב תומ"ז בעור גדול ככתב ס"ת גם בתומ"ז תולין כן פי' הר"נ ז"ל וזה מסתעיא לפירושינו. ומ"ש הפ"מ ז"ל כתובה הוא שם עיר כדאיתא בפ"ג דברכות באמת גרסינן ר"י ברי' דרב הוה בתובה ר"ל דאיקלע לעיר תובה ולא כתובה בכ"ף אלא בבי"ת עיי"ש לפי נושא הענין:

ר"ז בשם ר"א הי' כותב אלה עם עם אם היתה הפרשה עשוי' כן כשר. פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ובל"ס שיש כאן איזה ט"ס:

עירב את האותיות. ר"ל דבוקין מ"ד כשר מלמטן פי' הרשב"א ז"ל בתשו' סי' תרי"א אם נדבק מלמעלן פסול מפני שעד שלא נעשה אות נפסלה צורתה והילכך אם בא לגרור הרי הוא כחק תוכות ופסול שלא נעשה אות מעולם עד עכשיו שהוא גוררו אבל כשנדבקו מלמטה כגון ארצינו תפארתינו אחר שנגמרה צורת האות הוא שנדבקה ומתחלתה כשירה היתה ואם בא עכשיו לגוררו אין זה כחק תוכות והילכך אפילו אינו גורר כל שהוא יכול לגרור כשר כר"ז דאמר כל הראוי לבילה כו' אבל ארצך תפארתך שהכ"ף דבוקה באמצעית רגלה עם התיו בהא איכא ספיקא דאיכא למימר דאף היא אינה אות עד שיגמור רגל שבה לגמרי ופסול ואיכא למימר דאינו אלא כלמטה וכשר כך נראה לי עכ"ל הרשב"א ז"ל:

ר"ז ר"ח בשם רב ואם הי' כגון אני ה' אלקיכם מותר. ושאל למה מפני שהן שלש תיבות ר"ל והוי כעין שורה ולא חשוכ כתלוי' או מפני שיש בו חול ר"ל דלת חשיב תלוי' תיבה

השני' משום דהיא שייך להראשונה ואך הראשונה הוי תלוי' אבל התיבה שלאחריה ששייך אחריה לא חשיב תו תלוי' כיון שתיבה הראשונה היא חול דמותר לתלותה וע"כ ה' אלהיכם ששייך לה לא חשיב תו כתלוי':

ר"ש ק"ז בשם רחב"י אפילו שתי יריעות. ר"ל דאפילו האמצע יהי' בין ב' יריעות ולא מיבעיא אם הגלילה היא באמצע מקום שלם שאין תפור בו ב' יריעות אלא אפילו במקום שב' יריעות נתפרין מותר ג"כ לגלול ע"ז פליג ר"ז שמואל בר שילת משמי' כהנא ובלבד מקום התפר ר"ל דלא כדבריך דס"ל אפילו במקום שבין ב' יריעות ז"א אלא גולל דווקא במקום התפירה:

הלכה י

א"ר אילא כל מדרש ומדרש כענייננו [**זהו לישנא דר"א כמה פעמים בש"ס הזה**] **תמן כל הפרשה אמורה באהרן כו**'. המפרשים ז"ל עמלים להגיה הסוגיא הק"ע ז"ל מחק מן הייתי אומר הראשון עד הייתי אומר השני ומה שכתב שכן הוא בהוריות לא ידעתי כונתו אם בבבלי שם אינו מבואר כלל כל הסגנון הזה ואם בירושלמי גם שם הגי' כמו בכאן בשינוי קטן והפ"מ ז"ל מגי' קודם הייתי אומר קמא או אילו נאמר כהן ולא נאמר משיח הייתי אומר כו' מלבד שקשה להבין הפירוש איני מבין האיך הי' כלל הו"א דיאמר כהן ולא יאמר משיח הלא בברייתא מפורש אי כהן יכול מרובה בגדים ת"ל משיח ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ ובמקום דגרסינן או אילו נאמר כהן ולא נאמר משיח הגי' להיפך או אילו נאמר משיח ולא נאמר כהן והוא דמתחילה קאמר אילו נאמר משיח ולא נאמר כהן הייתי אומר כך ואח"כ אומר עוד אופן או אילו נאמר משיח ולא נאמר כהן הייתי אומר כך ועל ב' אופנים קאמר דצריך לכתוב כהן ולא אתא לרבות מרובה בגדים ומתחלה קאמר אילו נאמר משיח ולא נאמר כהן הייתי אומר דקרא מיירי בכל המשוחים בשמן המשחה ומי שנמשח בשמן המשחה ל"ש כהן ול"ש מלך ולעולם [ומדויק תיבת עולם] על העלם דבר מביא פר ועל שגגת מעשה מביא שעיר דכיון דשוין תרוויהו שיצאו מכלל יחיד לענין פר העלם דבר ממילא שוה משיח לנשיא בשעירה על שגגת מעשה כדאיתא בתו"כ פ' ויקרא פ"ב עיי"ש ותמצא כן והיינו דקאמר לעולם המביא על העלם דבר פר הוא דמביא על שגגת מעשה שעיר הוי צריך הוא שיאמר כהן לאשמעינן דעל העלם דבר מביא פר דווקא כהן המשיח ולא מלך המשיח וקאמר עוד אופן אחר או אילו נאמר משיח ולא נאמר כהן הייתי אומר דהקרא קאי דוקא על המלך המשיח ואבל כהן משיח כלל לא ואינו מביא על העלם דבר פר ודוקא במלך מיירי הקרא והפרשה שנאמר מיוחד במלך הוא על שגגת מעשה אבל בהעלם דבר מביא פר מן המקרא הזה. והואי מוקמינן

דווקא במלך משום דמצינו דחלקו הכתוב בשגגת מעשה אבל כהן משיח כלל לא הוי צריך הוא שיאמר משיח וצריך הוא שיאמר כהן:

מעשה בבן אילם מציפורין. עיי' בתוס' ז"ל במס' יומא דף י"ב ע"ב ד"ה כה"ג:

רבנן דקיסרין בשם ר"ח בר"י בפה. עיי' בתוס' ז"ל במס' יומא דף י"ב ע"ב ד"ה כה"ג:

הלכה יא

כיני מתניתא אין בין במה גדולה לבמה קטנה. פי' דגרסינן במתניתין אלא פסחים לבד וגרסינן תיבת לבד ואילו לפי גי' המשנה דתנינן אלא פסחים י"ל פסחים וכל דדומה לו אבל כיני מתניתא אלא פסחים לבד ותיבת לבד ממעט דווקא פסח אבל לא מידי אחרינא ודלא כר"י דר"י אמר חטאת ופסח ליחיד בבמה גדולה אין חטאת ופסח ליחיד בבמה קטנה תני אמר ר"י כל מה שהציבור מקריב באוה"מ כו'. המפרשים ז"ל החליטו שהגי' מהופך מדר"י לחכמים וכן הוא האמת דכן איתא בבבלי במס' זבחים דף קי"ז. ואין לומר דבשיטת הירושלמי נתהפך שיטתן כמצוי כמה פעמים ז"א דהא בפירוש גרסינן לעיל בסמיך וכן במס' פסחים בפ"ב ר"י אומר חטאת ופסח ליחיד בבמה גדולה וכו' וע"כ כפי' המפרשים ז"ל דהגירסא מהופך הוא מדר"י לחכמים וגרסינן בדר"י כל שהציבור והיחיד דס"ל דחובת יחיד קרב בבמה גדולה ובדברי חכמים גרסינן כל מה שהציבור מקריבין וכן הוא במס' זבחים דף קי"ז עיי"ש. מ"ט דרבנן לא תעשו בגלגל ככל אשר אנחנו עושים פה היום מה תעשו דבר שהוא בא לידי ישרות ואיזו זו עולה ושלמים וכן הוא הגירסא בבבלי. מ"ט דר"י במקום איש הישר בעיניו יעשה לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום ומה תעשו שם דבר שהוא בא לידי ישרות. פי' דרבנן ס"ל דקאי על גילגל לא תעשו בגלגל דהוא משכן גילגל דהוא במה גדולה ככל אשר אנחנו וגו' אלא ישרות תעשו ור"י ס"ל דלא קאי על גילגל דהוא משכן גילגל אלא קאי על איש כל הישר בעיניו במקום איש הישר בעיניו דקאי על איש על במת יחיד ובבמת יחיד לא קרבו חובות אבל בבמה גדולה קרבו. וכעין זה איכא בבבלי דף קי"ח ע"א בטעמא דר"י וקאזיל הגמ' ומפרש דברי ר"י ודברי חכמים ריי"א היחיד הוזהר והיחיד הותר ר"ל האזהרה לא תעשון שלא יקריב הוא על במת היחיד וע"כ דאזהרה הוא על יחיד דהא ציבור לא שייכי בבמת יחיד כדפרש"י ז"ל דף קי"ח ע"א ד"ה אלא לר"י כו' עיי"ש. ומה שהותר לעולה ושלמים הוא ג"כ על במת יחיד כדמסיק הוזהר ובמתו בראש גגו ר"ל האזהרה היא על במת יחיד והותר אח"כ לעולה ושלמים אבל אליבא דרבנן דקאי על במת גילגל הוא במה גדולה וה"ק הקרא ל"ת ככל אשר אנחנו וגו' וקאי על במת גילגל וע"כ דהאזהרה הוא לכל בין לציבור בין ליחיד דהיכן רמיזא יחיד כאן וכשפרט הכתוב איש כל הישר בעיניו יעשה דיחיד יקריב ישרות

ולא חובות אבל ציבור יצא מן הכלל דאין בכלל אלא מה שבפרט ויחיד קאי באיסורו. וכן איתא בבבלי דף קי"ז ע"ב מ"ט דרבנן א"ק איש כל הישר בעיניו יעשה איש ישרות הוא דליקרב חובות לא יקריב וציבור אפילו חובות מקריב ע"כ עיי"ש קאי ע"כ האזהרה על במה גדולה דלפי כך קאמר דאינו אסור אלא איש יחיד להקריב חובה אבל ציבור מקריב חובות משום דקמיירי בבמה גדולה דשייכי ציבור גבי' עיי"ש בבבלי. ולא ידעתי מדוע נדחקו המפרשים ז"ל בזה ולא פי' בפשיטות כדברינו:

תני בשם ר"ש הציבור אינו מביא אלא מה שקבע עליו הכתוב כו' סבר ר"ש משנקבע מע"ש. שפיר כתב הק"ע ז"ל דהאי משנקבע מע"ש נשתרבב מהא דלקמן:

אין כתיב בל"ת אלא מבפנים. פי' דמצינו דחייב כרת על שחוטי חוץ ועובר בל"ת וזהו שחוטי חוץ דמשכן ובית עולמים כששחט בחוץ חייב כרת ועובר בל"ת אבל בשעת היתר הבמות כששחט מבחוץ ולא הביאו לאוה"מ שבגלגל דליכא כרת אבל שאל אם חייב בל"ת יקאמר נשמעינה מן הדא מנין לשוחט פסח בבמת יחיד שהוא עובר בל"ת וכן הוא במס' פסחים דף צ"א ע"א ובמס' זבחים דף קי"ד ע"ב ת"ל לא תוכל לזבוח את הפסח באחד וקשיא ענוש כרת ואת אמר אכין אם בשעת איסור הבמות חייב כרת ולא מיבעיא דעובר בל"ת [ובבבלי במס' זבחים רצה לאוקמי' דמיירי קודם חצות דלא ראוי לפנים וקמ"ל דאעפ"כ עובר לכל הפחות בל"ת משום שראוי לאחר כך בפנים] ומשני רשב"ל דמיירי בשעת היתר הבמות ושחטו לפסח דהוא חובה בבמת יחיד ושחטו שלא לשמו ולא מיבעיא לשמו בודאי עובר בל"ת [ואין בו כרת דהא באוה"מ שבגלגל דהוא בחוץ אין בו כרת] דהא אין מקריבין חובה בבמת יחיד וקמ"ל הקרא דעובר בל"ת אפילו מחוץ לאוה"מ שבגלגל וכן הוא המסקנא בבבלי במס' זבחים דף קי"ד ע"ב והכא מוסיף רשב"ל דבפסח בזמנו אין חילוק בין לשמו בין שלא לשמו דאפילו שלא לשמו נמי לאו שלמים הוא וע"כ אסור בבמת יחיד ועובר בל"ת ועוד מן הדא מוכח דשלא לשמו בזמנו עובר בל"ת בבמת יחיד דתניא יכול אם שחטו משש שעות ולמעלן יהא כשר ר"ל דמסיק בברייתא דעובר בל"ת על הפסח בבמת יחיד ומסיק שם יכול אם שחטו משש שעות ולמעלן יהא כשר בבמה תלמוד לומר לא תוכל לזבוח את הפסח באחד מה אית לך משש שעות ולמעלן יהא פסול בתמיה בודאי כשר לא שלא לשמו ר"ל אלא בשלא לשמו יכול דיהא כשר שלא לשמו וע"כ הוי שלמים דחזי לבמה ואינו עובר בל"ת אר"י הדא אמרה שלמים הבאים מחמת פסח ר"ל בשלא בזמנו כשרים בבמה:

פרק ב

הלכה א

בגין דכתיב ממזרח שמש וגו' מה את ש"מ מהולל שם ה' ממזרח שמש עד מבואו. כצ"ל ר"ל מהולל שם ה' כמו ממזרח שמש עד מבואו כסדרן:

ר"ז בשם ר"א והוא שתהא כתובה בלעז מה אנן קיימין אם שהיתה אשורית ותירגמה בלעז הדא דתנינן בכל לשון. ר"ל הא תנינן ברישא דבכל לשון לא יצא בכה"ג אם שהיתה כתובה בלעז ותירגמה אשורית ר"ל אפילו אשורית הדא היא דתנינן מה בין ספרים למגילת אסתר אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגילת אסתר אינה נכתבה אלא אשורית אר"ש בר סיסרטי תיפתר שהיתה כתיבה גיגנטון ר"ל יוני דיוני כשר [כרשב"ג דס"ל דאף בספרים לא התירו אלא יונית]. כן פי' הגר"א ז"ל בביאור הגר"א סי' תר"צ:

תני שמואל טעה והשמיט פסוק אחד ותירגמו המתרגם יצא. ופריך הגמ' אנן אמרין בכל לשון לא יצא ואת אמר הכין בתמי' ומשני שמואל כדעתי' דר' שמואל אמר היתה כתובה כהלכתה הלעז יצא בה בלעז וסובר הירושלמי דמתניתין ה"ק ע"פ לא יצא בכל לשון לא יצא ג"כ שכתובה אשורית וקראה תרגום בכל לשון דהוא נמי ע"פ ותירץ דשמואל כדעתי' דס"ל כתובה כהלכתה ר"ל בלה"ק וקראה בלעז יצא כיון שתירגם מתוך הכתב ומתניתין לאו משום ע"פ אלא משום שאינו מכיר הלשון לעז וקאמר כתובה כהלכתה לרבותא ור' אבוה פליג עליו וס"ל דבכה"ג שכתבה אשורית וקראה בלעז אינו יוצא אלא דווקא שאינו מכיר בלה"ק וקאמר יודע אשורית ויודע לעז יוצא באשורית ר"ל דווקא באשורית בלעז יוצא בלעז יודע אשורית ויודע לעז מהו שיוציא אחרים בלעז ר"ל שאינן יודעין רק בלעז ע"ז קאמר ייבא כהדא כל שאינו מחויב בדבר כו' כן כתב הגר"א ז"ל בביאור הגר"א שם שכן הוא נוסחה המדויקת:

הלכה ג

ניחא בן כרך שהלך לעיר. אם אינו עתיד לחזור למקומו בזמן קריאתן דהיינו בליל י"ד קודם שהאיר המזרח יקרא עמהם שהרי כאן נעשה פרוז לדעת ואם עמד כאן יום ט"ו נפטר שהרי כבר יצא מכלל מוקף אלא בן עיר שהלך לכרך ולו זמן מוקדם והרי קודם שנעשה מוקף חל עליו חיוב מקומו ויקרא כאנשי מקומו א"ר יוסי בשעתיד להשתקע כלומר אם נתן דעתו מתחלה בליל י"ד להשתקע כאן עד יום ט"ו יצא מכלל פרוז מעתה כן פי' הרמב"ן ז"ל במלחמות עיי"ש וכן משמע מפי' הראב"ד ז"ל שאצל הרב אלפס ז"ל דכתב דבי"ד הדבר תלוי דאם דעתו להיות בי"ד בכרך נעשה מוקף בי"ד דמפרזי נפקא לה לבן יומו והוא בן י"ד עיי"ש אבל אם בדעתו בליל י"ד קודם שהאיר המזרח לחזור לעירו

קורא בלילה כמו במקומו והיינו דמסיק ר' יוסה והוא שיצא קודם שהאיר המזרח דעיקר החוב הוא קודם שהאיר המזרח אבל לאחר שהאיר המזרח לא נעשה עליו חיוב ע"ז פריך רנב"י מעתה גר שמל לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר כיון דס"ל שלאחר שהאיר המזרח היא תשלומין על קודם שהאיר המזרח לפ"ז כשנתגייר [בימים קדמונים] לאחר שהאיר המזרח יהא פטור:

רבב"ח בעי בן עיר שעקר דירתו לילי חמשה עשר כו' ובן כרך שעקר דירתו בליל חמשה עשר. כגי' הגליון בשם ריא"ז בשה"ג:

הלכה ה

אמר רב מתנא דר"י היא. פי' דגרסינן במס' תרומות פרק קמא הלכה א' למי נצרכה לר' יוסי היידין ר' יוסי פי' דהא דקתני חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם בדיעבד תרומתו תרומה אתיא אפילו לר' יוסי דאף על פי שס"ל לענין קריאת שמע דלא יצא אף בדיעבד מכל מקום לענין תרומה דהוא רק משום ברכה דרבנן יצא בדיעבד תמן תנינן הכל כשרים לכתוב את המגילה חוץ מחש"ו ואמר רבי מתנה דר' יוסי היא וס"ל לר"מ דר' יוסי פליג אפילו לענין מגילה דעיקרה דרבנן אר"י הוינן סברין מימר מה פליגין ר"י ורבנן בקריאת שמע כו' מן מה דאמר ר"מ ר"י היא הדא אמרה היא הדא היא הדא אמר רב חסדא לית כאן חרש שיגרת לשון היא מתניתא. פי' דל"ל דלענין מגילה יסבור ר' יוסי דאף בדיעבד לא יצא וע"כ דליתא כלל במתני' דמגילה חרש אלא משיגרת הלשון בעלמא דהיכא דתני שוטה וקטן תני נמי חרש ע"כ נקט גם הכא חרש אבל באמת בחרש המדבר לכו"ע יצא אף לר' יוסי. א"ר יוסי מסתברא יודי רב חסדא בתרומה דהיא דלא כר' יוסי פי' דאע"ג דלענין מגילה ס"ל דאף לר' יוסי יצא בדיעבד מ"מ לענין תרומה דעיקרה מדאורייתא מודה רב חסדא דס"ל לר' יוסי דלא הוי תרומה אף בדיעבד ומתניתין דידן דלא כר' יוסי. ר' חנניא בשם רב חסדא דר' יוסי היא פי' דר"ח בשם ר"ח פליג על ר' יוסי בשם רב חסדא וס"ל דלענין ברכה בתרומה ס"ל דמודה ר' יוסי דבדיעבד שפיר דמי. ע"ז אר"ב ע"כ איתמר דהיא דלא כר' יוסי פי' דע"כ דהוא כההוא דאמר ר' יוסי דר' ייסה התנא ס"ל דאפילו בדיעבד לא הוי תרומה כמו גבי קריאת שמע דלא יצא בדיעבד דתנינן חמישתא קדמייתא ולא תנינתה עמהון אי משום שאין תרומתן תרומה והא תנינן חמישתא אחרייתא ולא תנינתה עמהון הרי סופה מימר דר' יוסי היא פי' דהא תני ברישא חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה ובסיפא קתני חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה (לקמן בה"ד) ומדוע לא קתני חרש המדבר ואינו שומע לא ברישא ולא בסיפא אי דלא תני ברישא משום דהנהו אין תרומתן תרומה וחרש המדבר ואינו

שומע הוי תרומתו תרומה א"כ נותניניה בסיפא דהנהו תרומתן תרומה אלא ע"כ בסופה מימר דרבי יוסי היא דכל הנהו דחשיב בסיפא הוא אפילו לר' יוסי ג"כ ר"ל דקחשיב הנהו דברים דאתיא ככו"ע בין לר' יהודה בין לר' יוסי ואילו חרש המדבר ואינו שומע ס"ל לר' יוסי דאין תרומתו תרומה ולא מיירי התנא בפלוגתא וע"כ הא דקתני חרש המדבר ואינו שומע תרומתו תרומה הוא דלא כד"ה דהוא דלא כר' יוסי וע"כ בהא דקחשיב החשבון של חמשה דהוא לד"ה בלא פלוגתא לא חשיב חרש המדבר ואינו שומע זהו פירושא דהאי שמעתתא ע"פ גי' הגר"א ז"ל בכ"י קדשו בירושלמי שת"י. וכן משמע משנו"א ז"ל במס' ברכות ומס' תרומות ורק חסר שם בהגירסא תיבת דלא בין בתחילתו אר"י מודה רב חסדא בתרומה דהיא דלא כר' יוסי ובין בההיא דר"ב ע"כ איתמר דלא כר' יוסי בשניהם חסר תיבת דלא והוא העיקר להבנת הסוגיא ושם בשנו"א ז"ל הגירסא כמו שהוא לפנינו דהיא כר' יוסי ואולי בשנו"א ז"ל נדפס בר"ת כר"י ואפשר הפי' הוא כר' יהודה ופלא גדולה שמדפיסי השנו"א ז"ל לא הביאו הגי' הזאת שבכי"ק ולפי הנראה שכמה הגהות היו בידי תלמידיו ז"ל בהסמוכים אליו:

ואנו חמיי רבנן מקדמין לעיבורה. הענין הזה חמור וקשה להבין ובמס' שבת מפרש הק"ע ז"ל קצת בענין אחר וכן פי' הפ"מ ז"ל אינו מובן. וראיתי וראיתי בס' שדה יהושע ז"ל שמגיה דהא דגרסינן ואנן חמיי רבנן מקדמין לעיבורה לא שייך בהלכה זו אלא שייך למקום אחר ולפענ"ד נראה ברור דבאמת נשתרבב להלכה זו ממקום אחר והעיקר מקומו הוא להלכה אחריתי במס' שבת לענין אחד הסמוכה תיכף אחר הסוגיא הזאת ודבר מצוי הוא בירושלמי שלפעמים השייך בסוף הענין הזה נשתרבב בסוף הענין הסמוכה לה ובמס' שבת כפול הסוגיא הזאת והיא סוגיא כפולה ובמס' שבת בתר ענין הזה סמוך לה ענין אחר ושם לענין אחר שייך הא. דאנן חמיין רבנן מקדמין לעיבורה ונשתרבב בטעות לענין הקודם דהוא לענין הזה. ואח"כ כשהוכפלה הסוגיא הזאת במס' מגילה הוכפלה כל הענין ומה שנשתרבב לה מן מס' שבת. וה"פ דגרסינן במס' ר"ה פ"ב ה"ה ר' יעקב בר אחא ר' יוסי בשם ר"י לעיבור הולכין אחר המינוי פי' מי שנתמנה תחלה לחכם יש לו דין קדימה לכנוס תחלה לעיבור לבית הועד הולכין אחר הרגיל כו' כהנא איתמני קדמיי מן ר' יעקב בר אחא עאל ר' יעקב בר אחא קדמיי מיני' לעיבורה אמר הכין מרא דשמועתא לא מקיים לה ע"כ. ובאמת צריך ביאור דבאמת האיך לא מקיים ר' יעקב בר אחא שמועה דידי' הלא כיון שנתמנה כהנא תחלה שייך הקדימה לכהנא. אבל באמת ז"א דהא ע"פ הדין מחויב כל אחד להשתדל לזרז במצות ויתאמץ להקדים ולא שייך שיתן כבוד לחבירו שחבירו יקדים במצוה. ואך מצינו בדין קדימה כגון יתום

ות"ח שבאים למשפט דמצוה להקדים דין ת"ח ומצוה להקדים דין יתום האי עשה והאי עשה קאמרין בגמ' דעשה דכבוד התורה עדיף אבל בלא"ה שניהן שוין וכל מי שירצה יקדים. ודכותי' בעיבור ג"כ כן מצוה על כל אחד לזרז עצמו להקדים למצוה ואם יקדים את חבירו נקרא אינו מזרז במצות אך אם חבירו נתמנה לחכם קודם הרשות בידו ליתן קדימה לחבירו אם ירצה כי גם זה מצוה מתקנת חכמים שיתן דין קדימה לחבירו ואם ירצה יקיים מצות זריזין מקדימין למצות ויכול לזרז את עצמו שיהא הוא מן הזריזין. אך אם חבירו נתמנה אחריו או שנתמנו כאחת הרי מחויב לזרז ולהקדים ולהשתדל שיהא מן הזריזין מקדימין למצות אך אם חבירו נתמנה תחלה הרשות בידו לעשות כמו שירצה או שיהא הוא מן הזריזין מקדימין למצות או שיקדים לחבירו שנתמנה קודם ע"כ לא קשה על ר' יעקב בר אחא שנזדרז וקדם מן כהנא שנתמנה קודם משום דהגם דהרשות בידו להקדים לכהנא ולא יהי' הוא מן הזריזין מקדימין אבל הרשות בידו ג"כ להיות מן הזריזין מקדימין וזה מבואר בפירוש בסוגיא הזאת דלבתר הסוגיא הזאת במס' שבת גרסינן שם אמר ר"א בשם ר' יונתן בן עכמאי ב"כ שהיתה עומדת ע"ש עם חשיכה ובידה נר ובתוכו שמן שריפה הר"ז מוספת לתוכו שמן חול כ"ש ומדלקת א"ל ר' זעירא ומה הוה טיבי' א"ל אדם גדול הי' ובקי במשנתינו הי' ופירשה ר"ח דכפר תחמין קומי רבי ומניתי' חכם ע"ז פריך הגמ' ואנן חמיי רבנן מקדמין לעיבורה ר"ל דכיון דנתמנה חכם אמאי רבנן שנתמנו אחריו מקדמין לי' לעיבורה הא כיון שנתמנה בעת שפירשה ר"ח דכפר תחמין קומי רבי א"כ למה אנן חמיין רבנן שנתמנו אחריו מקדמין לי' לעיבורה ע"ז משני ר"נ בשם ר' מנא מצוה להקדים כדי לזרז במצות ר"ל דהא אם ירצו רשות בידם להקדים ג"כ משום דזריזין מקדימין למצות ואיזה שירצה יעשה. וזהו שייך בסוף הלכה זו ונשתרבב בסוף הלכה הראשונה כמו שמצוי בירושלמי לפעמים. ואח"כ כשהוכפלה הסוגיא בכאן הוכפלה גם עם מה שנשתרבב ומזה הסוגיא מובן מדוע באמת הקדים א"ע ר' יעקב בר אחא קודם כהנא לכנוס לעיבורה:

הלכה ז

כל הלילה כשר לספירת העומר. דבמתניתין תנינן כל הלילה כשר לקצירת העומר וקאמר הגמ' דכן כשר כל הלילה לספירת העומר ויתבאר עפ"מ שמבואר בדברינו במס' ר"ה ספ"ק דהא דבעינן קצירה בלילה הוא מדכתיב מהחל חרמש בקמה תחל לספור דקפיד הכתוב שיהא קצירה סמיך לספירה וספירה בעינן בלילה מדכתיב תמימות כדאיתא במס' מנחות דף ס"ו ע"א עיי"ש ופליגי רבי ורבנן באם הי' עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת בידו ס"ל לרבי דיכול לקצור ביום ור"א בר"ש ס"ל דאסור לקצור ביום

וביארתי שם ע"פ שיטת רש"י ז"ל במס' מנחות דף ע"ב ע"א דבהא פליגי רבי ור"א בר"ש אם עיקר הקפדת הכתוב שיהא קצירה סמוך לספירה ואם נקצר שלא בזמן ספירה הוי חסרון בהקצירה או דעיקר הקפדת הכתוב הוא על הספירה שיהא ספירה סמיך לקצירה ואם נקצר ביום אין החסרון בהקצירה דהקצירה היתה שלא בזמנו ז"א אלא החסרון הוא בהספירה דהספירה היתה שלא בזמנו ופליגי בזה רבי ור"א בר"ש דלרבי הוי הזמן דלילה החסרון בהספירה אבל הקצירה אין לה זמן בפני עצמה ור"א בר"ש ס"ל דהוי חסרון בהקצירה עיי"ש בדברינו דכן מפורש שיטת רש"י ז"ל ועפ"ז מובן הסוגיא הזאת באר היטב דגרסינן כל הלילה כשר לספירת העומר ר"ל דקושיא הוא דהאיך פסק התנא דקצירת העומד כשר כל הלילה הא ספירת העומר נמי כשר כל הלילה והאיך משכח"ל כל הלילה גבי קצירה דהא כל עיקר דבעינן כלל זמן לילה בקצירה הוא משום הספירה דיהא הספירה אחר הקצירה וא"כ האיך כשר עד אור הבוקר הא כיון דלא קצר עד רגע האחרונה של סמוך לעמוד השחר ממילא לא ספר קודם והוי קצירה וספירה לפניו. והאיך שייך לשון כשר כל הלילה דלשון כשר לא שייך אלא שמקיים מצוה הזאת בזמנו כל הלילה והא ברגע סמוך לעמוד השחר אם יקצור תחלה שוב אין לו פנאי לספור והיכי נעביד אם יספור תחלה הרי סיפר קודם קצירה ואם יקצור כדת התורה דקצירה קודם א"כ לא יספור בלילה ונמצא דלא עבד שום מצוה בהא דקצר בלילה דהא כל עיקר מצותו דלילה גבי קצירה הוא משום שיהא הספירה בלילה אבל לא מצד עצמו א"כ כי לא יספור מאי מצוה היא כי קוצר בלילה והיכי שייך בזה כשר כל הלילה ע"ז קאמר ר"י דאתיא מתניתין כר"א בר"ש דר"א בר"ש אמר מהחל לקצור תחל לספור ר"ל דעיקר הקפדת הכתוב שיהא הקצירה קודם להספירה [ולא שהספירה יהא אחר קצירה ועיקר הקפדה על הספירה שתהא אחר הקצירה ז"א אלא דהקפדה היא שתהא הקצירה קודם הספירה] וכיון דמצות קצירה בלילה ע"כ כשר כל הלילה כמו כל הדברים שכשרין בלילה כשירין כל הלילה אם לא הספיק בתחלת הלילה וברגע סמיך לעמוד השחר שיש לפניו קצירה וספירה כשר מצות קצירה ומקיים מצות קצירת לילה והחסרון הוא בהספירה דלא הוי תמימות אבל מצות קצירת לילה צריך לקיים וצריך לקיים כדת התורה מצות קצירה קודם מצות ספירה וע"כ כשר כל הלילה דאלת"ה אלא צריך בקצירה להניח מקום לפני הספירה של אותו הלילה מעתה צריך לצאת חוץ לתחום העיר מקום שנזרעה העומר שם וכיון שחשיכה יתחיל לקצור כדי להניח מקום לפני הספירה איפשר לכוין בתמי' דילמא רחוק מקום העומר ולא יכוין להיות לו שהות בלילה עבור הספירה ע"כ כל הלילה כשר לקצירה ואם לא כיון להניח מקום לפני הספירה אין לו ברירה אחרת ומחויב לקצור

בזמנו אבל אליבא דרבי דס"ל דזמן הלילה לאו משום קצירה אלא משום ספירה א"כ לא שייך דספירה כשר כל הלילה וקצירה כשר כל הלילה וע"כ כי לא כיון לא שייך למימר דאין לו ברירה ומה יעשה ויקצור בזמנו ז"א דאם לא יספור הלילה הזאת לאו זמן קצירה היא כנ"ל והשתא מביא הברייתא הי' מקריב מנחת העומר ונטמאת בידו אומר ומביאין אחרת ר"ל דקוצר ביום כדפרש"י ז"ל במס' מנחות דף ע"ב ע"א עיי"ש דס"ל דנקצר ביום כשר וקצירת לילה הוא רק משום הספירה וכיון שהי' הספירה אחר הקצירה ונטמא הקצירה ע"כ קוצר אח"כ ביום לכתחלה דהא הלילה לא שייך להקצירה אלא משום הספירה וכיון שקצר וספר ונאבד אח"כ הקצירה אי נטמא קוצר לכתחלה ביום דבעצם הקצירה לא שייך פסול דיום. אבל ר"א בר"ש ס"ל דקצירת לילה פסול דהקפדת הכתוב על הקצירה שתהי' בלילה משום דמצות קצירה בלילה ע"ז מסיק סבר ר"א בר"ש שאין העומר בא מהעלי' ר"ל דע"כ פשיטא לן דלר"א בר"ש בעינן קצירה לשמה ואם נקצר שלא לשמה פסול דהא אפילו קצרה לשמה ביום פסול כ"ש בחיטי שבעלי' וקאמר הגמ' זאת משום הא דמסיק בסמוך. ומסיק א"ר אתיא דר"א בר"ש כשיטת ר"ע רבו של אביו דס"ל דכל דאפשר מע"ש אינה דוחה את השבת ואי ס"ד דבדיעבד נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דחי את השבת נקצרי' מע"ש כדאיתא בבבלי במס' מנחות דף ע"ב ע"א וכדפירשו התוס' ז"ל שם דל"ל דהמצוה דלכתחלה ידחה השבת ז"א דלא הוי דומיא דתמיד עכ"ל ז"ל עיי"ש וע"ז פריך והא תנינן מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבן ר"ע בלוד שהי' בשבת וקאי שם אנראה בעליל בפלוגתא דת"ק ור' יוסי אם מחללין שבת דהת"ק ס"ל אע"פ שנראה בעליל מ"מ מחללין את השבת ויוצאין העדים אף בשבת אע"פ שנראה בעליל ובודאי ראו אותה בירושלים מ"מ מחללין משום דמצוה לכתחלה לקדש ע"פ עדים ור' יוסי ס"ל דלא מחללין וע"ז קאמר מעשה שעברו יותר מארבעים זוג ועיכבן ר"ע בלוד וזה הי' בשבת בשנראה בעליל וע"ז דייק הא זוג אחד לא הי' מעכב ואמאי הא עדים אינו מעכב בשנראה בעליל אלא למצוה והאיך דוחה שבת לר"ע דס"ל דכל דאיפשר מע"ש אינו דוחה השבת וכיון דאיפשר לקדש בלא עדים האיך דחי שבת משום המצוה דלכתחלה לקדש ע"פ עדים ונשאר בקושיא מקצירת היום מה את עביד לה כקצירת לילה או כבא מן העליה ר"ל דמיבעיא ליה לרבי דס"ל דנקצר ביום כשר אם דס"ל דלא בעינן כלל קצירה לשמה לשם עומר וכשר בדיעבד אפילו בא מעליה דלא בעינן כלל קצירה לשמה והא דקפיד רחמנא על הקצירה הוא משום הספירה או דילמא דאף רבי מודה דבעינן מצית קצירה לשם עומר אבל הקפדת הלילה הוא משום הספירה ולא משום הקצירה ולענין הקצירה דעומר הוי יום כלילה אבל מצות קצירה לעומר אף רבי

מודה ומסיק ואזיל אין תימר דרבנן לא פליגי אלא על לילה לא הוי אלא חדא פלוגתא אבל חיטי דעליה לכו"ע פסול אבל א"ת דקצירת היום דכשר אליבא דרבי הוי כבא מן העליה דמשום דס"ל דלא בעינן כלל קצירה אלא משום ספירה נמצא דהוי ב' פלוגתות ונשאר איבעיא דלא איפשיטא:

פרק ג

הלכה ז

א"ר יוסי בי רבי בון צריך שיהא איש בראש דפא ואת בסופה. הגר"א ז"ל מפרש בריש שיטה ולא בריש העמוד שכן הוא שניץ ונחית כהדין קינטרא פי' הגר"א ז"ל כעין ב' שנצין של כיס ושוה מב' צדדין כמו משקולת הבנאים עיי' בביאור הגר"א ז"ל דמפרש דר"י בר"ב קמ"ל דלא תימא דהוי כמו מלכי כנען דא"צ לכתוב תיבת מלך עמהם ובכאן צריך לכתוב עמהם תיבת איש עיי"ש:

פרק ד

הלכה א

ר' יונה רבי ירמיה חד מחזר מנא וכו'. הסוגיא הזאת איתא במס' ביכורים פ"ג ה"ד ובכאן הנוסחא מדויק יותר:

כתוב בתורה ברכה לפניה כו' רשב"נ בשם ר"י אתיא שם שם כו' אף שם שנאמר בתורה לאחריה עד כדון כר"ע כר' ישמעאל. פי' דר"ע ס"ל דעונשין מן הדין ור"י ס"ל דאין עונשין מן הדין ופליגי בזה ר"ע ור"י במסכת יבמות פ"ק ה"א ופי"א ה"א בירושלמי וכן מבואר בירושלמי במסכת יומא פ"ח ה"ג דפליגי בזה ר"ע ור"י א"כ לפ"ז הק"ו דקאמר בסמוך מה אם מזון שאינו טעון ברכה לפניו טעון ברכה לאחריו תורה שטעון ברכה לפניו אינו דין שטעון ברכה לאחריו והדר יליף ק"ו הזה איפכא מתורה לבהמ"ז מה תורה שאינה טעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו בהמ"ז שטעון ברכה לאחריו אינו דין שטעון ברכה לפניו. ופרש"י ז"ל הק"ו הזה מה בהמ"ז שאינו טעון ברכה לפניו ר"ל שאינו מפורש בקרא ברכה לפניו עכ"ל ז"ל דהא באמת בהמ"ז טעון ברכה לפניו מק"ו וכן תורה טעון ברכה לאחריו מק"ו והאיך יליף אח"כ בהמ"ז לפניו מק"ו מתורה שאין טעון ברכה לאחריו הא תורה נמי צריך ברכה לאחריו מק"ו אלא ע"כ דהק"ו הוא דברהמ"ז אינו טעון ברכה לפניו ותורה לאחריו שאינו טעון ברכה ממקרא מפורש כדפרש"י ז"ל ולכאורה מאי נ"מ בין אם מפורש שבתורה או מדין ק"ו הא ק"ו גופיה מדאורייתא הוא מי"ג מדות אלא ע"כ דקיל

ק"ו מגופיה דקרא דאילו גופיה דקרא עונשין עליו באומרים לו עשה סוכה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו וכן באומרים לו ברך בהמ"ז ברך ברכת התורה ואינו מברך מכין אותו עד שתצא נפשו וזה דוקא בבהמ"ז לאחריו ובתורה לפניו אבל בתורה לאחריו ובבהמ"ז לפניו דלא הוי רק מדין ק"ו אין עונשין מן הדין ולפיכך ילפינן בהמ"ז לפניו מתורה לאחריו דלאחריו דתורה קיל דאין עונשין עליו ומ"מ מברכין לפניו בהמ"ז לאחריו דחמור דעונשין עליו לא כ"ש שיברך לפניו וכן ילפינן תורה לאחריו מבהמ"ז דלפניו דקיל מתורה לפניו וזהו דוקא לר' ישמעאל שייך הק"ו הזה משא"כ לר"ע דס"ל דעונשין מן הדין לא שייך הק"ו הזה ע"כ קאמר דלא צריך הגזרה שוה הזה דשם שם רק לר"ע דלא מצי למילף מק"ו משא"כ לר"י דס"ל אין עונשין מן הדין א"כ לפ"ז ילפינן מק"ו וא"צ הג"ש דהא בהמ"ז קיל מתורה מברכה דלפניו ותורה קיל מבהמ"ז מברכה דלאחריו והא דאיכא ק"ו כה"ג כמה פעמים בש"ס כגון אשה בחליצה יבמה בגט במס' קידושין דף י"ד ובמס' ב"ק דף כ"ו שן ורגל מקרן ובכמה דוכתי כבר כתבו התוס' ז"ל במסכת חולין דף כ"ג ע"ב שהוא כעין מה מצינו עיי"ש משא"כ הכא לא שייך מה מצינו דא"כ יהא הברכות שעל כל המצות מה"ת ואנן קי"ל דהברכות כולן הוא מדרבנן ורק בהמ"ז והתורה הוא מן התורה כדגרסינן במס' ברכות דף כ"א ע"א מנין לבהמ"ז לאחריו מה"ת וכו' א"כ כל עיקר הילפותא ברכת התורה מבהמ"ז הוא רק שמה"ת הוא ולא שייך מה מצינו לענין ברכה דא"כ לימא על כל המצות שיהא מחויב לברך מה"ת מה מצינו במצות תורה מברך אף בכל המצות יברך:

רבי זעירא בעי אילין ג' קרויות מה את עביד לון כג' שאכלו כאחת כו'. פי' הא דתנינן בפ' הקורא עומד דהפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה יש לפרש ב' פירושים או דהפותח והחותם כל אחד מברך לפניה ולאחריה או דהפותח מברך לפני' והחותם לאחריה ומפרש במסכת מגילה דף כ"א ע"ב תנא הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה ואבל בירושלמי אינו מביא האי ברייתא ע"כ מספקא ליה לר"ז אם דמי לברכת הזימון והראשון מברך לפניה והאחרון לאחריה וממילא אמצעי אינו מברך כלל או דמי לאוכל כל אחד בפני עצמו ומברך כל אחד ואחד ע"ז קאמר רשב"א דפשיטא דדמי לברכת הזימון דהא כל עיקר הא דילפינן ברכת התורה מברכת הזימון הוא רק לרבים ר"ל דכל עיקר דמחויב לברך בה"ת מדאורייתא לפניה ילפינן מכי שם ה' אקרא דקאמר משה לישראל דכשאני פותח בדברי שירה אני אברך תחילה ואתם ענו אמן אחרי כדפרש"י ז"ל במסכת ברכות דף כ"א ע"א עיי"ש והוא דוקא ברבים ואפילו מה דילפינן מן ברכת המזון הוא ג"כ ברבים וא"כ לא ידעינן רק דאחד מברך עבור כולן וכולן עונין אמן א"כ

פשיטא דאמצעי לא יברד כלל ופריך הגמרא א"כ דהאמצעי לא יברך דלא הוי שום חיוב מה"ת לברך בתורה רק ברבים ואפילו הא דילפינן מבהמ"ז הוא רק ברבים א"כ אפילו בינו לבין עצמו לא יברך לא מיבעיא האמצעי דעונה אמן לא יברך אלא אפילו בינו לבין עצמו לא יברך כלל וע"ז משני דהוא מדרבנן דמברך בינו לבין עצמו מדרבנן כמו שאר כל המצות דברכתן הוא מדרבנן אבל מה"ת אינו מחויב לברך רק ברבים דכל עיקר דילפינן מכי שם ה' אקרא הוא ברבים ואפי' הא דילפינן מבהמ"ז בברכה לאחריו מה"ת הוא רק ברבים:

הלכה ב

חזקיה אמר כנגד עשרת הדברות. כן היא הגירסא במסכת תענית פ"ד ה"ג ופריך והא תנינן ביום הראשון בראשית ויהי רקיע ר"ל דזהו משנה במס' תענית גבי מעמדות דאנשי מעמד היו קורין ביום הראשון לג' קרואים באלו ב' פרשיות פ' בראשית ופ' יהי רקיע כו'. חותך פי' פסוק ויהי ערב וגו' חותך מן הפסוק ומשוה לי' פסוק בפני עצמו:

התיב ר' פילפי בר פרוטה קומי ר' יונה הרי פרשת עמלק. קושיא הזאת והתירוץ מקשין ומתרצין בתוס' ז"ל במסכת מגילה עיי"ש דף כ"א ע"ב:

התיב ר"א בר מרום והא תני המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקים ויהיו עשרים וג' תלתא עשרה ותלתא עשרה וחד ג'. ונשאר בקושיא ואין ללמוד מכאן דכשמוסיפין בשבת ומוסיפין עוד שלשה צריך שיהא י' פסוקים על הנך ג' דמוסיף דבעינן בכל ג' עשרה פסוקים כנגד עשרת הדברות ז"א דדוקא בהנך שבעה דחובה צריך בכל שלשה קרוים עשרה פסוקים משא"כ בהנוספים:

הלכה ג

התיב ר"ח בן פזי והתנינן המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקים. והוא כנגד י' קרוים בג' פסוקים ואי ס"ד דהמפטיר הוא חוץ משבעה קרוים א"כ צריך לקרות כ"ד פסוקים כנגד שמונה קרוים ע"ז משני הוא אמרה ר"ל ר"ח ב"פ הוא המקשה ואמר טעמא כשאין שם תורגמן אבל כשיש תורגמן קוראיה ג' ר"ל דצריך לקרות רק עשרה פסוקים כנגד ג' קרוין משום טירחת הציבור משום שכבר שהה המתורגמן ואם כן חזינן דלא רצו לטרוח הציבור בהפטרה יותר מדאי ע"כ לא חששו להוסיף בנביא גם משום המפטיר וזהו כעין תירוצא דהבבלי במס' מגילה דף כג ע"א ע"ש:

הלכה ו

לא צורכה דלא הפורש את שמע כו'. ר"ל לא צריכא אלא הכי איתמר במתני' הפורש את שמע הוא עובר לפני התיבה והוא נושא את כפיו כלומר כיון שהתחיל לפרוש את שמע

יגמור הכל ושוב אין בכח לאחר לירד לפני התיבה ולישא כפיו אבל כיון דכבר הפטיר בנביא האיך שייך דהוא יפרוש את שמע אלא לא צריכה דלא דהכי איתמר במתניתין וכה"ג איכא בירושלמי לשון ל"צ דלא אלא הכי איתמר עי' במס' מעשרות פ"ה וע"ז פליג ריב"ח אומר כדי לזרזו כלומר לאו משום דהתחיל ע"כ יגמור ז"א אלא כדי לזרזו בפעם אחרת להפטיר בנביא כאוקימתא דר"פ וכדפרש"י ז"ל הואיל וממציא עצמו לדבר שאינו כבודו תקנו לו זו לכבוד עכ"ל ז"ל וע"כ לאו משום דהתחיל אלא כדי לזרזו שיהא מפטיר בנביא ע"כ תיקנו לו הכבוד הזה ופריך הגמ' על האוקימתא דמוקי דמתניתין הכי איתמר הפורש את שמע ישא את כפיו כו' א"כ היכי מסיים בסיפא אם היה קטן אביו או רבו כו' והא תנינן קטן לא יפרוש את שמע ומשני א"ר יודן כאן כשהביא ב' שערות וכאן בשלא הביא ב' שערות כו':

הלכה ח

תני ובפניו. לאו דוקא בידיו אלא ה"ה בפניו והא תני אם היה דש בעירו לשון והא תני נשתרבב מן מס' תענית פ"ד ה"א דשם שייך לשון והא תני כדרך הירושלמי:

א"ר יוסי זאת אומרת שאסור להסתכל בכהנים בשעת שהן מברכין את ישראל. פי' מדקתני שכהן אסטיס צבועות אינו עולה לדוכן מפני שהעם מסתכלין בו על החידוש ושלא יוכלו להתאפק וע"כ יסתכלו בי' ומאי איכפית לן אם יסתכלו ביה מוכח מכאן דאסור להסתכל בו ע"ז אמר ר"ח דע"כ הוא משום היסח הדעת משה לשון שבועה הוא דאנא מסתכיל ולא אסח דעתי:

הלכה יא

ר' סימון בשם ריב"ל מתשובה שהשיב משה את אהרן עד כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם. פי' עד הפסוק וירא משה וכו' כי פרעה אהרן חיננא בר שלמיא בשם רב מתשובה שהשיב אהרן את משה עד כי פרעה וגו'. ר"ל עד הפסוק הזה כנ"ל. והוא משום דכתיב שם ויצא העגל הזה. וכמו דפרש"י ז"ל במתניתין דזהו הטעם של עגל השני דיש מקום לטעות ח"ו מן הפסוק הזה ויצא העגל הזה וכדאיתא בבבלי שם מן הפסוק הזה נתפקרו המעררים עי"ש ר' אחא בשם ר' בא ומחא ה' ית עמא על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן ר"ל גם הפסוק הזה אינו מתרגם משום דהוי משמע כנשיאת פנים דהמגפה היתה בעם שעשו את העגל שעשה אהרן ואהרן לא נענש והוי כנשיאת פנים והפסיק הגמ' באמצע ומפרש טעמא דמתני' כולה מפני מה מעשה ראובן אינו מתרגם ומעשה העגל הראשון מתרגם ע"ז מפרש ר' מר עוקבן בשם רבנן דתמן לא דומה גנאי יחיד לקרות בציבור לגנאי דציבור בציבור דהעם אשר עשו העגל ציבור וע"כ מעשה

עגל מתורגם דלא חשוב גנאי לתרגם בציבור ולפ"ז ע"כ דהא דמעשה עגל השני אינו מתורגם והא גם הוא של ציבור ואי דכתב ביה אהרן ג"כ אבל אהרן לא עשה ביחידות אלא בציבור והרי הוא ציבור ביחיד וע"כ הוא משום הטעם דפרש"י ז"ל משום ויצא העגל הזה. והפסוק של ויגוף וגו' הוא משום הנשיאת פנים וע"ז מסיק וע"כ דאתיא כר"ח בשם ר"ח דברכת כהנים נקרא ולא מתרגם והוא ע"כ משום נשיאות פנים כדאיתא בבבלי ור"ח בשם ר"ח תני במתניתין דברכת כהנים נקראין ולא מתרגם דאילו לפי הגירסא שבמשנה לא נקראין גבי ברכח כהנים הא ע"כ משום גזירת הכתוב כה תברכו לברכה נתנה ולא לקריאה כדמסיק וע"כ אין מכאן ראיה להחשש של נשיאות פנים ואח"כ מתחיל הגמ' לא נקראין ר"ב ב"כ בעי קומי ר"י מה טעמא כן גי' הר"ח ז"ל בגליון הגמ' דקודם ר' סימון בר כהנא גרסינן סימן בציון המשנה לא נקראין וקאי על המשנה והתוס' דף כ"ה ע"ב מקשין על פרש"י ז"ל מהאי ירושלמי עיי"ש בד"ה מעשה ואילו לפי פירושינו לא קשה מהירושלמי על פרש"י ז"ל דהא דגרסינן עד לשמצה הכונה הוא עד זה הפסוק כדפרשנו ומה דגרסינן ואתיא כההיא דאמר ר' חלבו בשם רב חונה מסתעיא לפרש"י ז"ל דהוא משום נשיאות פנים ומעשה עגל השני נקרא ג"כ גנאי ציבור כדפרשנו ושפיר נכון מאוד לפרש הירושלמי בשיטת רש"י ז"ל אבל הרב אלפסי ז"ל והרא"ש ז"ל מפרשין בשיטת התוס' ז"ל ומגי' ר"ח ז"ל הנ"ל מוכח דגי' המשנה הוא בירושלמי דנשיאת כפים לא נקראין ולא מתרגמין אך ר' חלבו בשם רב חונה תני במתני' נקראין ולא מתרגמין ומתורץ קושית שיטת ריב"ב ז"ל דמקשה על הרב אלפסי ז"ל דלמה פסק כהברייתא לנגד המשנה אבל לפי הירושלמי ניחא דהא ר"ח בשם ר"ח תני מתניתין ג"כ כהברייתא:

הלכה יב

ודא מזוזה יהבין לה היכא. איידי דאיירי בפרק זה בדיני קריאת התורה וכן מזכיר תפילין מייתי גם דיני מזוזה:

הדרן עלך פרק הקורא עומד וכולה מסכתא ברחמי שמיא: